



MADANIYAT MUASSASALARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
“Madaniyat va san'at muosasalarini tashkil etish
va boshqarish ta'lim yo'nalishi”
4-bosqich talabasi

Shodmonova Nargiza Rustam qizi

nshodmonova709@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlarning o'ri va ahamiyati tahlil qilingan. Madaniyat sohasidagi islohotlar jarayonida muassasalarni samarali boshqarish, ularning iqtisodiy va ijodiy salohiyatini oshirishda raqamli texnologiyalar, zamonaviy menejment usullari hamda interaktiv xizmatlarni joriy etishning ustuvor jihatlari ochib beriladi. Shuningdek, innovatsion boshqaruvning madaniy muassasalar faoliyatiga ta'siri, ularning raqobatbardoshligini ta'minlashdagi roli va jamiyatning ma'naviy hayotida tutgan o'ri ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqotda nazariy yondashuvlar va amaliy misollar asosida madaniyat muassasalarini boshqarishda samaradorlikni oshirishning istiqbollari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: Madaniyat muassasalari, boshqaruv, innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar, menejment, samaradorlik, raqobatbardoshlik, ijodiy salohiyat, islohotlar.

Madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlar bugungi kunda dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri hisoblanadi. Globallashuv, raqamli iqtisodiyot va yangi texnologiyalar jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda madaniyat



sohasini boshqarish jarayoni ham zamonaviy talablarga mos ravishda qayta ko'rib chiqilmoqda. Chunki madaniyat muassasalari faqatgina an'anaviy ma'naviy-ma'rifiy vazifalarni bajarib qolmay, balki ular jamiyatning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish, aholi turmush madaniyatini oshirish va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shish kabi ko'p qirrali funksiyalarni bajaradi. Shu bois, ularni samarali boshqarish uchun innovatsion yondashuvlarni qo'llash muhim zaruratga aylanmoqda. Innovatsion boshqaruv birinchi navbatda madaniyat muassasalari faoliyatiga yangi texnologiyalarni, zamonaviy menejment tamoyillarini, kreativ g'oyalarni va strategik yondashuvlarni tatbiq etishni anglatadi. An'anaviy boshqaruv tizimida faqat tashkiliy ishlarni muvofiqlashtirishga e'tibor qaratilgan bo'lsa, innovatsion boshqaruv tizimida ijodiy muhitni shakllantirish, xizmatlar sifatini oshirish, madaniy faoliyatni bozor mexanizmlari bilan uyg'unlashtirish va muassasalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash ustuvor yo'nalish sifatida qaraladi. Shu bilan birga, innovatsion boshqaruv zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etishni, jumladan, onlayn chiptalar savdosi, masofaviy xizmatlar, virtual ko'rgazmalar, interaktiv dasturlar va mobil ilovalar orqali madaniy xizmatlarni aholiga tezkor yetkazib berishni nazarda tutadi.

Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorida Aholi, ayniqsa, olis hududlarda istiqomat qiladigan fuqarolarga madaniy dam olish xizmatlari ko'rsatish darajasini oshirish, respublikaning barcha hududlarida teatr, sirk va boshqa turdagi ommaviy-madaniy va konsert-tomosha tadbirlarini tizimli ravishda yo'lga qo'yish, madaniyat va san'at sohasida iste'dodli yosh ijodkorlarni izlab topish va qo'llab-quvvatlash, ta'lim muassasalarini milliy cholg'ular, musiqa darsliklari, notalar to'plamlari va o'quv-metodik adabiyotlar bilan ta'minlashning yaxlit tizimini yaratish maqsadida, shuningdek, 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini **"Inson qadrini ulug'lash va faol**



mahalla yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturiga muvofiq qarorda bayon etilgan.¹ [3:1]

O‘zbekistonda madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlarning birinchi yo‘nalishi — raqamli texnologiyalarni joriy etishdir. Bugungi kunda kutubxonalar elektron katalog va fondlar bazasiga ega bo‘lib, foydalanuvchilarga masofadan turib xizmat ko‘rsatmoqda. Muzeylarda virtual ko‘rgazmalar tashkil qilinmoqda, teatr va konsert dasturlari onlayn translyatsiya qilinmoqda. Bular aholining keng qatlamlariga madaniy boyliklardan foydalanish imkoniyatini beradi va O‘zbekistonning xalqaro maydondagi imijini mustahkamlaydi. Ikkinchi muhim yo‘nalish — boshqaruvda zamonaviy menejment uslublaridan foydalanishdir. O‘zbekistonda madaniyat muassasalari faoliyatini rejalashtirish va moliyalashtirish tizimi asta-sekin diversifikatsiya qilinmoqda. Davlat-xususiy sheriklik asosida loyihalar amalga oshirilayotgani, homiylik va grant tizimining yo‘lga qo‘yilishi muassasalarni iqtisodiy mustaqillikka olib kelmoqda. Masalan, ayrim teatr va san’at saroylari homiylar ko‘magida yangi sahna uskunalari bilan ta’minlanmoqda, muzeylar esa xalqaro loyihalarda ishtirok etib, qo‘shimcha mablag‘ jalb qilmoqda. Uchinchi yo‘nalish — inson kapitalini rivojlantirishdir. Madaniyat muassasalarida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar malakasini oshirish, xorijiy tajribalarni o‘rganish, ijodiy tashabbuslarni rag‘batlantirish davlat siyosatida ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Hozirgi kunda san’at va madaniyat sohasi xodimlari uchun malaka oshirish kurslari, mahorat darslari, xalqaro amaliy seminarlar tashkil qilinmoqda. Bu esa innovatsion yondashuvlarni joriy etishda muhim omil hisoblanadi. To‘rtinchi jihat — xizmatlarning sifatini oshirish va aholining ehtiyojlariga moslashtirishdir. O‘zbekistonda aholining madaniy-ma’naviy talablarini qondirish maqsadida interaktiv xizmatlar, onlayn chiptalar savdosi, elektron ma’lumotlar bazalari va mobil ilovalar ishlab chiqilmoqda. Shu

¹ <https://www.president.uz/oz/lists/view/4960>



bilan birga, yoshlar auditoriyasini jalb etish uchun zamonaviy madaniyat markazlari, media studiyalar, ijodiy laboratoriyalar tashkil qilinmoqda. Xalqaro tajriba bilan qiyoslanganda, O‘zbekiston hali ayrim sohalarda orqada qolayotgan bo‘lsa-da, oxirgi yillarda boshlangan islohotlar tezkor rivojlanish imkonini bermoqda. Xususan, Buxoro, Samarqand, Xiva, Toshkent kabi shaharlarda madaniy meros obyektlarini restavratsiya qilish, ularni turizm bilan integratsiyalash, raqamli katalog va gid tizimlarini yaratish xalqaro darajadagi ilg‘or tajribalarni joriy etish yo‘lidagi muhim qadamdir. Tahlil natijasida shuni aytish mumkinki, O‘zbekistonda madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlar quyidagi natijalarni bermoqda: muassasalarning raqobatbardoshligi oshmoqda, aholiga ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifati yaxshilanmoqda, iqtisodiy barqarorlik ta‘minlanmoqda, milliy madaniyat va san‘at jahon miqyosida keng targ‘ib qilinmoqda. Shu bilan birga, mavjud muammolar ham mavjud — ayrim hududlarda texnik baza yetarli darajada rivojlanmagan, xodimlarning raqamli ko‘nikmalari past darajada, moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatlari to‘liq ishlatilmayapti.

Bugungi kunda madaniyat muassasalarini innovatsion boshqarishda menejmentning ilg‘or uslublarini qo‘llash alohida o‘rin tutadi. Strategik rejalashtirish, marketing siyosatini shakllantirish, inson resurslarini samarali boshqarish, auditoriya ehtiyojlarini o‘rganish va ularga mos xizmat turlarini yaratish muassasalarning barqaror faoliyat yuritishini ta‘minlaydi. Masalan, xorijiy davlatlarda teatr, muzey va kutubxonalar faoliyatida “auditoriya bilan doimiy muloqot” tamoyili keng qo‘llanilib, ular onlayn platformalar orqali tashrif buyuruvchilarning fikrlarini muntazam o‘rganib boradi. Bu tajribani milliy amaliyotda ham joriy etish madaniyat muassasalarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Innovatsion yondashuvlarning muhim jihatlaridan yana biri – davlat-xususiy sheriklik asosida yangi loyihalarni amalga oshirishdir. Bu jarayon madaniyat muassasalarining moliyaviy mustaqilligini kuchaytiradi, yangi



investitsiyalar jalb qilish imkonini beradi hamda xizmatlarning sifatini oshiradi.² Shu bilan birga, kreativ industriyalar bilan hamkorlik qilish, turizm sohasi bilan integratsiyalashuv ham madaniyat muassasalarining iqtisodiy salohiyatini kengaytiradi. Innovatsion boshqaruv madaniyat muassasalarida ijodiy muhitni kuchaytirishga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Xodimlarning malakasini oshirish, zamonaviy kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, ijodiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash orqali madaniy muhit yanada rivojlanadi. Shu jihatdan inson kapitalini rivojlantirish innovatsion boshqaruvning asosiy omillaridan biri sifatida qaraladi. Shuningdek, madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlar ularning raqobatbardoshligini oshirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda aholining madaniy ehtiyojlari xilma-xil bo'lib, ular sifatli, tezkor va qulay xizmatlarni talab qilmoqda. Shunday sharoitda innovatsion xizmatlarni joriy etgan muassasalar jamiyatda yanada ommalashadi va ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarda faol ishtirok etadi.

Xulosa qilib aytganda, madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash ularning samaradorligini oshirish, barqaror rivojlanishini ta'minlash, iqtisodiy salohiyatini mustahkamlash va jamiyat ma'naviy hayotidagi o'rnini yanada kuchaytirishning eng muhim sharti hisoblanadi. Shu sababli, innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish, ularni ilmiy asosda tahlil qilish va milliy amaliyotga keng tatbiq etish madaniyat sohasi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri sanaladi. Madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlarning dolzarbligi hozirgi davrda tobora ortib bormoqda. Chunki zamonaviy jamiyat taraqqiyotida madaniyat sohasi nafaqat milliy qadriyatlarni asrab-avaylash, balki ularni global axborot makonida targ'ib qilish, yoshlar ongiga milliy g'oya va ma'naviy merosni singdirish, shuningdek, turizm va iqtisodiy

1. ² Jo'rayev O. *Innovatsion menejment asoslari*. – Toshkent: Universitet, 2019.
45-B



rivojlanishga xizmat qiluvchi omil sifatida ham muhim o‘rin tutadi. Shu sababli madaniyat muassasalarida boshqaruvning innovatsion usullarini joriy etish ularning faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadi. Innovatsion boshqaruv, avvalo, zamonaviy texnologiyalardan keng foydalanishni talab etadi. Masalan, raqamli platformalar orqali madaniy tadbirlarni onlayn tarzda namoyish qilish, mobil ilovalar yordamida auditoriya bilan tezkor aloqa o‘rnatish, interaktiv xizmatlarni yo‘lga qo‘yish muassasalar faoliyatini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, muassasalarda ijodiy laboratoriyalar, startup tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash, virtual ko‘rgazmalar va multimedia loyihalarini tashkil etish innovatsion yondashuvning muhim jihatlaridan hisoblanadi. Innovatsion boshqaruv shuningdek, inson resurslari bilan ishlashda ham o‘z ifodasini topadi. Xodimlarning malakasini oshirish, ularni yangi bilim va ko‘nikmalar bilan qurollantirish, xorijiy tajribalarni o‘rganish va o‘z faoliyatiga tatbiq etish madaniyat muassasalarining jahon miqyosida raqobatbardosh bo‘lishini ta‘minlaydi. Bu jarayonda rahbarning strategik fikrlashi, yangicha qarorlar qabul qila olishi, jamoani ijodiy ruhlantirishi alohida ahamiyatga ega. Shu bilan birga, innovatsion boshqaruv muassasalarining moliyaviy mustaqilligini ham kuchaytiradi. Ya‘ni, davlat byudjetidan tashqari manbalarni jalb etish, xususiy sektor bilan hamkorlik qilish, homiylik va grant dasturlari orqali qo‘shimcha mablag‘ topish imkonini beradi. Bu esa muassasalar faoliyatini yanada barqaror va samarali bo‘lishiga yordam beradi. Innovatsion yondashuv madaniyat muassasalarining ijtimoiy hayotdagi o‘rnini ham mustahkamlaydi. Chunki ular jamiyatda ma‘naviy muhitni shakllantirish, estetik didni yuksaltirish, yoshlarning ijodiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish, milliy qadriyatlarni saqlash va ommalashtirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy innovatsion boshqaruv modeli bu jarayonlarda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, turizmni kengaytirish va mamlakat imidjini oshirishga ham xizmat qiladi. Shunday qilib, madaniyat muassasalarini boshqarishda innovatsion yondashuvlar ularning strategik rivojlanishining asosiy mezonini hisoblanib, nafaqat an‘anaviy faoliyat



samaradorligini oshiradi, balki yangi imkoniyatlar yaratib, jamiyatning intellektual va ma'naviy taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, innovatsion boshqaruv bugungi kunda madaniyat muassasalarini modernizatsiya qilish va ularni global miqyosda raqobatbardosh etishda muhim omil bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori - 02.02.2022
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2023.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 26-maydagi "Madaniyat va san'at sohasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ–261-son qarori.